

Een succesvol Frans exportproduct

Door dr. J.P.E.G. Smeets

Vierhonderd jaar geleden was het voor keizers, koningen en andere vorsten niet eenvoudig om hun land te besturen en hun gezag overal te doen gelden. Zeker voor een relatief groot land als Frankrijk was dit het geval. Het probleem was dat de wegen vaak in een slechte staat verkeerden waardoor verre landstreken moeilijk te bereiken waren. Daar kwam nog bij dat er op het platteland nagenoeg geen politie te vinden was. In de dorpen en gehuchten maakte de bevolking zijn eigen regels en wetten en buitenstaanders werden met argwaan bekeken. De grote afstanden en het ontbreken van politie had tot gevolg dat struikrovers de wegen onveilig maakten en eenzame reizigers beroofden. Kortom, de koning en het koninklijke gezag waren ver weg. Van een krachtig centraal gezag en een goede politie was geen sprake.

Deze situatie was de Franse koningen lange tijd een doorn in het oog. Hoe daar verbetering in te brengen? Kon het leger niet zijn steentje bijdragen? Het probleem was dat soldaten in die dagen meestal huurlingen waren en vaak aan het muiten sloegen indien zij hun soldij niet ontvingen of dachten dat zij te weinig betaald kregen. De gedachten gingen daarom al snel uit naar een betrouwbare militaire politie, loyaal aan de monarchie, elitair van karakter, zeer mobiel vanwege het gebruik van paarden en goed bewapend. Deze gedachten werden in de 17de eeuw voor het eerst in de praktijk omgezet en daarmee was de geboorte van de Marechaussee een feit.

De vraag was nu hoe die nieuwe Marechaussee te organiseren en over het land te verdelen? Als snel werd er besloten dat het hele land zou moeten worden overdekt met marechaussee-posten of brigades. Deze brigades werden opgezet in de iets grotere gemeenten en waren meestal gelegen aan een doorlopende weg. Brigades werden zo gekozen dat zij elkaar konden steunen bij grootschalig oproer. Veel dorpelingen waren zeker niet onverdeeld blij met de komst van de Marechaussee. Meestal zagen zij die vreemdelingen, marechaussees kwamen vaak uit andere delen van het land, als bemoeials die de sfeer kwamen bederven door wetten die in het verre Parijs waren bedacht gelding te verschaffen. Er zijn voorbeelden bekend van heftige reacties op de komst van de Marechaussee. Soms werden er zelfs brigades aangevallen en werden marechaussees

door een woedende dorpsbevolking vermoord. Dit had dan weer tot gevolg dat er nog meer marechaussees en soldaten werden gestuurd om deze opstandelingen mores te leren. Meestal ging dat met grof geweld gepaard.

Aan de vooravond van de Franse revolutie in 1789 was de marechaussee in Frankrijk een bekende verschijning geworden. Een voor die dagen uiterst modern politiekorps. Een uiting van het gegroeide centrale gezag van de Koning. Nadat Frankrijk een republiek was geworden, stond het voor de nieuwe leiders wel vast dat de Marechaussee, al snel omgedoopt in Gendarmerie, een waardevol instrument was bij de handhaving van de openbare orde. In de oorlogen die Frankrijk na de omwenteling van 1789 voerde, werden verschillende landen, waaronder de Nederlandse republiek, veroverd en later onder Napoleon ingelijfd bij het toenmalige Franse keizerrijk. Het leek vanuit Frans perspectief een goede zaak om het gendarmeriesysteem te exporteren naar de veroverde gebieden waaronder Nederland. Die Gendarmerie was niet populair in ons land. Veel Nederlanders zagen het als een instrument van onderdrukking.

Nadat Nederland in 1813 zijn vrijheid van de Fransen herwonnen had, was de vraag wat te behouden van wat zij hadden ingevoerd. De effectiviteit van de militaire politie was de nieuwe Koning Willem I niet ontgaan. Op 26 oktober 1814 besloot hij tot oprichting van het Wapen der Marechaussee. In zijn besluit had hij eigenhandig het woord Gendarmerie doorgekraast en in Marechaussee veranderd. De Koning was zich er terdege van bewust dat de betiteling Gendarmerie teveel deed denken aan de Franse overheersing.